

Sygn. akt II CNP 72/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 maja 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Barbara Myszka (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Marian Kocon
SSN Kazimierz Zawada

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 9 maja 2013 r.,
skargi T. J., M. P., W. K.
i K. S.

o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku
Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 21 października 2010 r.,
wydanego w sprawie z powództwa głównego T. G.
przeciwko T. J., M. P., W. K. i K. S.
o zapłatę,

- 1. stwierdza, że wyrok Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 21 października 2010 r., sygn. Akt [...], oddalający apelację w części dotyczącej zasądzenia od T. J., M. P., W. K. i K. S. solidarnie na rzecz T. G. kwotę 36 000 zł (trzydzieści sześć tysięcy złotych) z ustawowymi odsetkami:**
 - od kwoty 4 000 zł za okres od dnia 31 stycznia 2007 r. do dnia zapłaty,
 - od kwoty 4 000 zł za okres od dnia 28 lutego 2007 r. do dnia zapłaty,
 - od kwoty 4 000 zł za okres od dnia 31 marca 2007 r. do dnia zapłaty,
 - od kwoty 4 000 zł za okres od dnia 30 kwietnia 2007 r. do dnia zapłaty,

- od kwoty 4 000 zł za okres od dnia 31 maja 2007 r. do dnia zapłaty,
 - od kwoty 4 000 zł za okres od dnia 30 czerwca 2007 r. do dnia zapłaty,
 - od kwoty 4 000 zł za okres od dnia 31 lipca 2007 r. do dnia zapłaty,
 - od kwoty 4 000 zł za okres od dnia 31 sierpnia 2007 r. do dnia zapłaty,
 - od kwoty 4000 zł za okres od dnia 30 września 2007 r. do dnia zapłaty
- jest niezgodny z prawem;
2. oddała skargę w pozostałej części;
 3. zasądza od T. G. na rzecz T. J., M. P., W. K. i K.S. solidarnie kwotę 1 200 zł (tysiąc dwieście złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania wywołanego wniesieniem skargi.

Sąd Rejonowy w Ł. – po rozpoznaniu sprawy z powództwa T. G. przeciwko T. J., M. P., W. K. i K. S. o zapłatę kwoty 43 006 zł oraz sprawy z powództwa wzajemnego T. J., M. P., W. K. i K. S. przeciwko T. G. o zapłatę kwoty 15 494 zł - wyrokiem z dnia 1 czerwca 2010 r. zasądził od pozwanych – powodów wzajemnych solidarnie na rzecz powoda T. G. kwotę 43 006 zł z ustawowymi odsetkami:

- od kwoty 2 506 zł od dnia 31 maja 2007 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 4 500 zł od dnia 30 czerwca 2007 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 4 000 zł od dnia 31 stycznia 2007 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 4 000 zł od dnia 28 lutego 2007 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 4 000 zł od dnia 31 marca 2007 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 4 000 zł od dnia 30 kwietnia 2007 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 4 000 zł od dnia 31 maja 2007 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 4 000 zł od dnia 30 czerwca 2007 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 4 000 zł od dnia 30 lipca 2007 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 4 000 zł od dnia 31 sierpnia 2007 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 4 000 zł od dnia 30 września 2007 r. do dnia zapłaty,

natomiast powództwo wzajemne oddalił.

Ustalił, że powód – pozwany wzajemny oraz pozwani – powodowie wzajemni byli akcjonariuszami Centrum Filmowego H. S.A. w Ł. W dniu 21 grudnia 2005 r. zawarli umowę, w której T. G. zobowiązał się do poszukiwania nabywców pakietu akcji Funduszy, tj. N. P. oraz N. F. Powód miał pełną swobodę w zakresie form i sposobów działania, z tym że zobowiązany był do przekazywania pozwanym pełnych i rzetelnych informacji na temat realizacji obowiązków objętych umową. Ustalone w umowie wynagrodzenie miał otrzymać od pozwanych wyłącznie w wypadku doprowadzenia do realizacji opcji wykupu akcji Funduszy. Poza tym pozwani zobowiązali się doprowadzić do zawarcia między T. G. a spółką akcyjną powstałą w wyniku połączenia Centrum Filmowego H. S.A. oraz Przedsiębiorstwa Dzierżawy Budynków D. S.A. albo CF H. S.A., przed połączeniem z PDB D. S.A., umów o doradztwo, na podstawie których będzie on świadczyć usługi związane z funkcjonowaniem spółki za wynagrodzeniem w kwocie 4000 zł miesięcznie, płatnym od dnia 1 stycznia 2006 r.

Z kolei w dniu 26 lutego 2007 r. strony zawarły umowę zlecenia, w której T. G. zobowiązał się do poszukiwania nabywcy 84% akcji Centrum Filmowego H. S.A. w Ł., należących w dniu podpisania umowy do N. P. oraz N. F. Należne powodowi wynagrodzenie ustalone na kwotę 4 500 zł netto miesięcznie miało mu przysługiwać niezależnie od ustaleń przyjętych w umowie z dnia 21 grudnia 2005 r. Umowa została zawarta na czas nieokreślony z możliwością jej rozwiązana z zachowaniem miesięcznego okresu wypowiedzenia.

W dniu 7 maja 2007 r. pozwani złożyli T. G. oświadczenie o wypowiedzeniu umowy z dnia 26 lutego 2007 r., a w odpowiedzi na skierowaną przez niego prośbę o wskazanie przyczyn wypowiedzenia, oświadczyli, że przyczyną tą było niezłożenie pisemnego sprawozdania. T. G. uważał, że nie miał takiego obowiązku, a poza tym uznał, że ze względu na konflikt, do którego doszło między stronami, składanie sprawozdania nie ma sensu. Przyczyną konfliktu była uchwała zarządu Centrum Filmowego H. S.A. w Ł. z dnia 5 kwietnia 2007 r. o nabyciu spółki K., prowadziła ona bowiem do pozbawienia powoda wynagrodzenia prowizyjnego.

Umowa z dnia 21 grudnia 2005 r. wygasła w dniu 7 września 2006 r., ponieważ w tym dniu doszło do wygaśnięcia opcji wykupu akcji Funduszy.

W dniu 24 września 2007 r. pozwani przekazali powodowi kwotę 15 494 zł tytułem wynagrodzenia należnego na podstawie umowy z dnia 26 lutego 2007 r. Kwota ta miała obejmować wynagrodzenie za okres od 27 lutego 2007 r. do dnia wysłania wypowiedzenia oraz za tygodniowy termin na doręczenie listu i miesięczny okres wypowiedzenia. Pozwany T. J. uznał, że powinien spełnić świadczenie na rzecz powoda, a dopiero później żądać zwrotu, jednak na przekazie pocztowym nie zaznaczył, że spełnia świadczenie pod warunkiem złożenia sprawozdania.

Pismem z dnia 18 października 2007 r. powód wezwał pozwanych do zapłaty wynagrodzenia należnego na podstawie umowy z dnia 26 lutego 2007 r., dodając, że otrzymał jedynie kwotę 15 494 zł. Ponadto wezwał do zapłaty wynagrodzenia należnego na podstawie umowy z dnia 21 grudnia 2005 r.

Sąd Rejonowy uznał, że pozwani – powodowie wzajemni nie wywiązali się z umowy z dnia 21 grudnia 2005 r., ponieważ nie doprowadzili do zawarcia między T. G. a Centrum Filmowym H. S.A. w Ł. umowy o doradztwo. W konsekwencji T. G.

poniósł szkodę w postaci utraconych korzyści w kwocie 36 000 zł, miał on bowiem w okresie od dnia 1 stycznia 2007 r. do czasu wygaśnięcia umowy, tj. do dnia 7 września 2007 r. otrzymywać wynagrodzenie w kwocie 4000 zł miesięcznie. Podstawę prawną żądania kwoty 36 000 zł stanowi art. 391 k.c.

Gdy chodzi natomiast o umowę z dnia 26 lutego 2007 r., Sąd Rejonowy przyjął, że była ona umową o świadczenie usług, o której mowa w art. 750 k.c. Zgodnie z tą umową T. G. powinien otrzymać wynagrodzenie w kwocie 22 500 zł, tj. po 4 500 zł miesięcznie za czas od lutego do czerwca 2007 r. Na poczet wynagrodzenia otrzymał kwotę 15 494 zł, wobec czego żądanie zasądzenia kwoty 7 006 zł jest uzasadnione.

Pozwani – powodowie wzajemni, żądając zasądzenia na swoją rzecz kwoty 15 494 zł, powoływali się na naruszenie przez T. G. obowiązku sprawozdawczego przewidzianego w art. 740 k.c., a ponadto na art. 411 pkt 1 k.c. Wbrew jednak odmiennej ocenie powodów wzajemnych, T. G. realizował obowiązki przyjęte na siebie w umowie z dnia 26 lutego 2007 r., a powoływanie się na art. 411 pkt 1 k.c. nie może odnieść zamierzonego skutku, ponieważ świadczenie nie zostało spełnione z zastrzeżeniem zwrotu.

Wyrokiem z dnia 21 października 2010 r. Sąd Okręgowy w Ł. oddalił apelację pozwanych – powodów wzajemnych zarówno w zakresie powództwa głównego, jak i wzajemnego, uznając ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji oraz ich ocenę prawną za prawidłowe. Podkreślił, że Sąd pierwszej instancji należycie wyjaśnił, dlaczego umowa z dnia 21 grudnia 2005 r. wygasła z dniem 7 września 2006 r., w dniu tym bowiem doszło do wygaśnięcia opcji wykupu akcji Funduszy. Wbrew zatem odmiennym zapatrywaniom pozwanych, Sąd pierwszej instancji nie przyjął, że umowa wygasła z dniem 7 sierpnia 2007 r., a jedynie zasądził odsetki od miesiąca stycznia 2007 r., ponieważ w tym zakresie był związany żądaniem pozwu (art. 321 § 1 k.p.c.).

Sąd Okręgowy podkreślił, że skutkiem przyrzeczenia, o którym mowa w art. 391 k.c., jest zobowiązanie odszkodowawcze dłużnika o charakterze gwarancyjnym. Przyrzekający nie ponosi odpowiedzialności za nienależyte starania o wykonanie świadczenia przez osobę trzecią, ale udziela gwarancji, że zaistnieje

skutek w postaci zaciągnięcia zobowiązania lub spełnienia świadczenia. Brak tego rezultatu rodzi obowiązek gwaranta naprawienia szkody.

Zdaniem Sądu Okręgowego, wykładnia postanowienia § V pkt 2 umowy z dnia 21 grudnia 2005 r. prowadzi do wniosku, że pozwani zobowiązali się wobec powoda nie tylko do doprowadzenia do zawarcia między nim a Centrum Filmowym H. S.A. w Ł. oznaczonej umowy, lecz także określili wysokość wynagrodzenia i czas trwania umowy. Zobowiązanie pozwanych obejmowało zatem nie tylko doprowadzenie do zawarcia umowy, lecz także - w razie niedojścia umowy do skutku – spełnienie świadczenia.

W dniu 19 października 2012 r. T. J., M. P., W. K. i K. S. wnieśli skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego z dnia 21 października 2010 r. w części dotyczącej kwoty 36 000 zł z odsetkami oraz kosztów postępowania apelacyjnego, zarzucając, że Sąd Okręgowy naruszył przepisy: art. 385 k.p.c. przez oddalenie apelacji, mimo że umowa, w czasie trwania której byli zobowiązani gwarancyjnie, wygasła w dniu 7 września 2006 r., że do tego dnia skarżący wykonali swoje zobowiązanie, ponieważ zapewnili powodowi wynagrodzenie w kwocie 4 000 zł miesięcznie na podstawie odrębnej umowy zawartej z osobą trzecią oraz że powód dochodził kwoty 36 000 zł z tytułu wynagrodzenia za okres od stycznia do września 2007 r., czyli za czas po wygaśnięciu umowy z dnia 21 grudnia 2005 r., art. 386 § 1 k.p.c. przez jego niezastosowanie, art. 45 ust. 1 i art. 176 Konstytucji oraz art. 378 k.p.c. przez zaniechanie rozpoznania sprawy w granicach apelacji, i art. 391 k.p.c. przez przyjęcie odpowiedzialności odszkodowawczej skarżących za niezaciągnięcie zobowiązania przez osobę trzecią w okresie od stycznia do września 2007 r., w którym umowa gwarancyjna z dnia 21 grudnia 2005 r. już nie obowiązywała, oraz przez błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że obowiązek gwarancyjny doprowadzenia do zaciągnięcia zobowiązania przez osobę trzecią w zakresie odpowiedzialności odszkodowawczej rozciąga się także na utracone korzyści. W konkluzji skarżący wnieśli o stwierdzenie, że wyrok Sądu Okręgowego w zaskarżonej części jest niezgodny z art. 45 i art. 176 Konstytucji, art. 378, art. 385 i art. 386 § 1 k.p.c. oraz art. 391 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wnosząc o zasądzenie od pozwanych kwoty 36 000 zł powód twierdził, że dochodzi jej tytułem wynagrodzenia należnego mu na podstawie umowy z dnia 21 grudnia 2005 r. w okresie od stycznia do września 2007 r. (k. 3 i 23). Na rozprawie w dniu 28 maja 2009 r. skonkretyzował, że „w punktach od „c” do „k” pozwu dochodzone są należności z umowy z grudnia 2005 r. za okres od stycznia 2007 r. do IX 2007 roku” (k. 210).

Pozwani, wnosząc o oddalenie powództwa, zarzucali, że żądanie wynagrodzenia za okres od stycznia do września 2007 r. z powołaniem się na umowę z dnia 21 grudnia 2005 r. jest nieuzasadnione, ponieważ w umowie tej zobowiązali się do zagwarantowania powodowi zawarcia umów o doradztwo z wynagrodzeniem w kwocie 4 000 zł miesięcznie, ale tylko w czasie jej obowiązywania. Tymczasem umowa ta - wobec niezrealizowania opcji wykupu akcji Funduszy – wygasła z dniem 8 września 2006 r. (k. 75).

Sąd pierwszej instancji ustalił, że w dniu 7 września 2006 r. umowa z dnia 21 grudnia 2005 r. wygasła, gdyż w dniu tym doszło do wygaśnięcia opcji wykupu akcji Funduszy. Uwzględniając powództwo o zasądzenie kwoty 36 000 zł stwierdził natomiast, że na skutek niewywiązania się przez pozwanych z umowy z dnia 21 grudnia 2005 r. powód poniósł szkodę w postaci utraconych korzyści, miał on bowiem w okresie od 1 stycznia 2007 r. do czasu wygaśnięcia umowy, tj. do dnia 7 września 2007 r. otrzymywać wynagrodzenie w kwocie 4 000 zł miesięcznie.

W apelacji pozwani zarzucili, że Sąd pierwszej instancji pomylił się o rok, skoro zasądził wynagrodzenie za okres od stycznia do września 2007 r., a jednocześnie ustalił, że umowa, z której powód wywodził roszczenie o zapłatę kwoty 36 000 zł wygasła z dniem 7 września 2006 r.

Oddalając apelację Sąd Okręgowy zaaprobował ustalenie Sądu pierwszej instancji, że umowa z dnia 21 grudnia 2005 r. wygasła z dniem 7 września 2006 r. Stwierdził, że - wbrew odmiennemu stanowisku apelujących – Sąd pierwszej instancji nie popełnił omyłki i „nie przyjął, że umowa z dnia 21 grudnia 2005 r. wygasła w dniu 7 września 2007 r. Skoro jednak powód żądał odsetek od kwot po 4 000 zł za okres od stycznia do września 2007 roku (zamiast za okres od stycznia do września 2006 roku), to był do tego uprawniony i nie miał obowiązku żądać

całości należnych mu odsetek, a Sąd zgodnie z art. 321 § 1 k.p.c. nie mógł orzekać ponad żądanie zgłoszone w pozwie.”

Jak trafnie zauważają skarżący, stanowisko Sądu pierwszej instancji jest wewnątrznie sprzeczne, Sąd ten bowiem w uzasadnieniu wyroku wskazał dwie różne daty wygaśnięcia umowy z dnia 21 grudnia 2005 r. Czyniąc ustalenia w zakresie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia przyjął, że umowa ta wygasła w dniu 7 września 2006 r., a dokonując oceny prawnej dochodzonego roszczenia stwierdził, że powód „miał otrzymywać wynagrodzenie w kwocie 4 000 zł miesięcznie w okresie od stycznia 2007 r. do dnia 7 września 2007 r., a więc do dnia wygaśnięcia umowy z dnia 21 grudnia 2005 r.” (k. 459). Niezależnie jednak od wewnętrznych sprzeczności w określeniu daty wygaśnięcia umowy z dnia 21 grudnia 2005 r. Sąd pierwszej instancji przyjmował równocześnie, że umówione wynagrodzenie w kwocie 4 000 zł miesięcznie miało przysługiwać powodowi „do dnia wygaśnięcia umowy z dnia 21 grudnia 2005 r.”.

Stanowisko Sądu Okręgowego, który zaaprobował poczynione przez Sąd pierwszej instancji ustalenia faktyczne i oddalił apelację pozwanych, jest natomiast niezrozumiałe. Sąd ten bowiem ograniczył ocenę zarzutu przyjęcia za podstawę zaskarżonego orzeczenia błędnej daty wygaśnięcia umowy do powołania się na art. 321 § 1 k.p.c. i niejasnych wywodów na temat związania żądaniem „odsetek od kwot po 4 000 zł za okres od stycznia do września 2007 r. (zamiast za okres od stycznia do września 2006 r.)”. W konsekwencji, nie wiadomo czy – w ocenie Sądu Okręgowego – zasądzona na rzecz powoda kwota 36 000 zł miała dotyczyć okresu od stycznia do września 2006 r., czy okresu od stycznia do września 2007 r.

W sytuacji, w której powód w sposób jednoznaczny określił, że kwoty 36 000 zł dochodzi tytułem wynagrodzenia należnego mu w okresie od stycznia do września 2007 r., trzeba przyjąć, że oddalając apelację Sąd Okręgowy zaaprobował zasądzenie tej kwoty za okres objęty żądaniem. Nie doszło zatem do usunięcia podnoszonych w apelacji sprzeczności między ustaloną datą wygaśnięcia umowy z dnia 21 grudnia 2005 r. a podstawą prawną wyroku, obejmującą wynagrodzenie powoda za czas po jej wygaśnięciu.

W tym stanie rzeczy podniesiony przez skarżących zarzut naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. jest w pełni uzasadniony. Według tego przepisu, sąd drugiej instancji

rozpoznaje sprawę w granicach apelacji, co - zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego - oznacza, że musi samodzielnie dokonać jurydycznej oceny dochodzonego żądania i skonfrontowania jej z zaskarżonym orzeczeniem oraz stojącymi za nim motywami. Jak podkreślono w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, której nadano moc zasady prawnej, sąd drugiej instancji ma obowiązek dokonania ustaleń faktycznych i to niezależnie od tego, czy wnoszący apelację podniósł zarzut dokonania wadliwych ustaleń faktycznych lub ich braku. Dokonanie ustaleń faktycznych umożliwia bowiem sądowi drugiej instancji ustalenie podstawy prawnej wyroku, a więc dobór właściwego przepisu prawa materialnego, jego wykładnię oraz dokonanie aktu subsumcji. Sąd ten – bez względu na stanowisko stron – powinien zastosować właściwe przepisy prawa materialnego, a tym samym usunąć ewentualne błędy prawne sądu pierwszej instancji, niezależnie od tego, czy zostały one wytknięte w apelacji (zob. OSNC 2008, nr 6, poz. 55 i powołane tam orzecznictwo).

Nie ulega wątpliwości, że w niniejszej sprawie Sąd Okręgowy uchybił przytoczonym obowiązkom, wynikającym z utrwalonej wykładni art. 378 § 1 k.p.c.

Skarżący nie mają natomiast racji podnosząc zarzut obrazy art. 386 i 386 § 1 k.p.c. przez oddalenie apelacji i niezastosowanie art. 386 § 1 k.p.c. Jak już niejednokrotnie wyjaśniał Sąd Najwyższy, art. 385 k.p.c. jest adresowany do sądu drugiej instancji i przesądza o tym, w jaki sposób ma on rozstrzygnąć sprawę, jeżeli stwierdzi, że apelacja jest bezzasadna. O naruszeniu tego przepisu mogłaby być mowa wtedy, gdyby Sąd Okręgowy stwierdził, że apelacja jest bezzasadna, a jej nie oddalił, czego skarżący nie zarzucają. Sąd drugiej instancji nie narusza natomiast art. 385 k.p.c., jeżeli oddali apelację na podstawie oceny, że jest ona bezzasadna, niezależnie od twierdzenia strony, iż była zasadna. Nie inaczej należy ocenić zarzut naruszenia art. 386 § 1 k.p.c. przez jego niezastosowanie i nieuwzględnienie apelacji, pomimo jej zasadności, gdyż przepis ten jest również adresowany do sądu drugiej instancji i wskazuje, w jaki sposób ma on rozstrzygnąć sprawę, jeżeli stwierdzi, że apelacja jest uzasadniona (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 1997 r., I PKN 403/97, OSNAPIUS 1998, nr 20, poz. 602, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2000 r., I PKN 711/99,

OSNAPiUS 2002, nr 1, poz. 13, z dnia 8 maja 2002 r., III CKN 917/00, nie publ. i z dnia 7 lutego 2006 r., IV CK 400/05, nie publ.).

Nieskuteczność zarzutu naruszenia art. 385 i 386 § 1 k.p.c. nie zmienia jednak trafnej oceny skarżących, że wyrok Sądu Okręgowego w zaskarżonej części jest niezgodny z prawem. Niezgodność ta jest bowiem wynikiem naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. w stopniu uniemożliwiającym ustalenie podstawy faktycznej i prawnej zaskarżonego wyroku, a tym samym ocenę prawidłowości zastosowania prawa materialnego, co usprawiedliwia również podniesienie przez skarżących zarzutu naruszenia art. 391 k.c. W tym stanie rzeczy dokonywanie przez Sąd Najwyższy wykładni art. 391 k.c. trzeba uznać za bezprzedmiotowe.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 424¹¹ § 2 oraz art. 98 w związku z art. 391 § 1, 398²¹ i 424¹² k.p.c. orzekł, jak w sentencji.